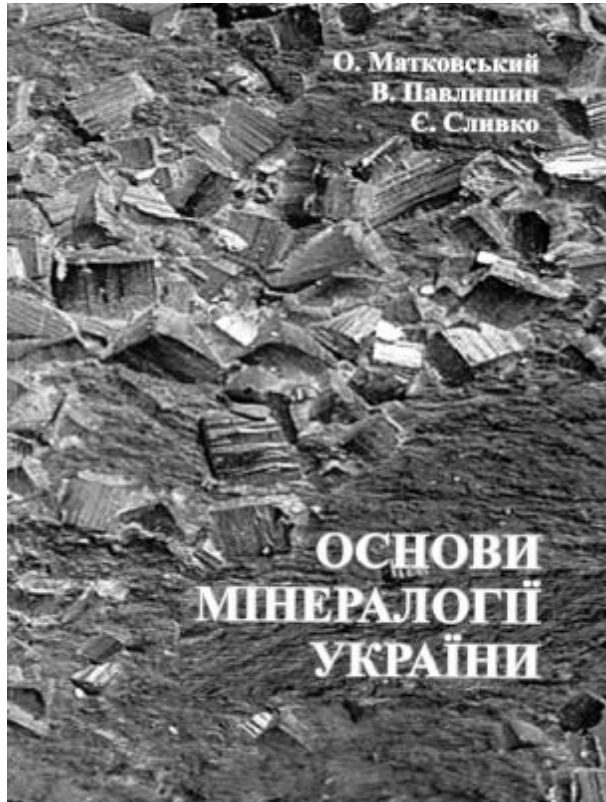

ОСНОВИ МІНЕРАЛОГІЇ УКРАЇНИ

О. Матковський, В. Павлишин, Є. Сливко. Основи мінералогії України. — Львів: Вид. центр Львів. нац. ун.-ту ім. І. Франка, 2009. — 856 с.

Наприкінці 2009 р. видавничим центром Львівського національного університету ім. Івана Франка видано підручник "Основи мінералогії України". Укладачами підручника є відомі в Україні та за її межами вчені в галузі регіональної, генетичної та прикладної мінералогії, педагоги, організатори і популяризатори науки та освіти: д-р геол. — мінерал. наук, профес., акад. Академії наук вищої школи України, віце-президент Українського мінералогічного товариства, заслужений професор Львівського національного університету ім. Івана Франка, професор кафедри мінералогії Орест Іллярович Матковський; д-р геол. — мінерал. наук, профес., академік Академії наук вищої школи України, почесний президент Українського мінералогічного товариства, заслужений діяч науки і техніки України, професор кафедри мінералогії, геохімії та петрографії Київського національного університету ім. Тараса Шевченка Володимир Іванович Павлишин; кандидат геол.-

мінерал. наук, учений секретар Львівського відділення Українського мінералогічного товариства, член науково-редакторської та погоджувальної груп Мінералогічної енциклопедії України, доцент кафедри екологічної та інженерної геології і гідрогеології Львівського національного університету ім. Івана Франка Євгенія Мартинівна Сливко.

Неофіційна презентація підручника відбулася 1—2 жовтня 2009 р. у мальовничому куточку Карпатських гір неподалік від с. Чинадієве Мукачівського району Закарпатської області, під час проведення Міжнародної наукової конференції "Мінералогія і мінералогія Карпатського регіону". Офіційна презентація книги припала на 17 листопада 2009 р. на геологічному факультеті Львівського національного університету ім. Івана Франка під час урочистого засідання з нагоди 80-річного ювілею О. І. Матковського.

Підручник "Основи мінералогії України" — це плід тісної співпраці провідних вчених-мінералогів Львівського та Київського національних університетів, який ґрунтується на багаторічному досвіді читання цього курсу та інших мінералогічних дисциплін, а також на результатах спільних науково-дослідних робіт авторського колективу з мінералогії України. В підручнику використано численні наукові матеріали багатьох учених і геологів-практиків, що дозволяє книзі претендувати на статус енциклопедичного видання. Мінералогія України відома у світі. На сьогоднішній день про мінерали України опубліковано декілька тисяч наукових праць. Численні мінерали зосереджені в державних і приватних колекціях. Найбільш крупні та унікальні колекції мінералів зібрані в музеях установ Національної академії наук України, Вищих навчальних закладів (Львівський, Київський, Харківський національні університети та ін.), в музеях, що підпорядковані Державній геологічній службі, а також в регіональних краєзнавчих музеях. Окрім цього, на території України є чимало природних мінералогічних пам'яток, які потребують детального дослідження й охорони.

Нагальна потреба у підручнику з мінералогії України для студентів назріла давно. Адже мінерали — це не тільки прекрасні експонати на музейних полицях, а й яскраво забарвлені, прозорі

та блискучі самоцвіти на коронах, ритуальному і вишуканому одягу та предметах вжитку, в ювелірних виробках. Мінералам властиві лікувальні та охоронні властивості. Економічний розвиток держави неможливо уявити без мінералів і мінералогії, оскільки без знань мінералогії неможливі розвиток мінерально-сировинної бази, вирішення проблем комплексного використання корисних копалин, розвиток мінералогічного матеріалознавства, нанотехнологій, промисловості (хімічної, залізорудної, авіаційної, космічної, приладобудування, електроніки) та інших галузей господарства.

Мінерал — це одна з основних цеглинок, з яких побудована нежива природа, що оточує нас. "Мінерал, — писав академік Євген Лазаренко, — важливий геологічний документ, без якого неможливо відтворити історію Землі і зрозуміти процеси, що в ній відбуваються" [1]. Якщо про події, що спостерігалися сотні та тисячі років тому, можна довідатися зі старих манускриптів, наскельних рисунків, а про події, які відбулися на планеті сотні мільйонів років тому, висвітлити викопні рештки, то мінерали здатні розповісти нам про життя нашої планети від 3,7 млрд років тому назад до наших днів.

В мінералах ми спостерігаємо вічне перетворення та оновлення матерії, про яке видатний мінералог і геохімік, академік Олександр Ферсман писав: "Всюду вокруг нас идет напряженная химическая работа. Всяду старые тела перерабатываются в новые, осадки ложатся на осадки, накапливаются минералы; разрушенный и выветрившийся минерал сменяется другим, незаметно на свободную поверхность ложатся новые и новые слои... Так постепенно продукты разрушения Земли, ускользая от власти деятелей поверхности и закрываясь новыми осадками, переходят в чуждые им условия глубин. А в глубинах породы воскресают в совершенно новом виде. Там они соприкасаются с расплавленным океаном магмы, который проникает в них, то растворяя, то вновь выкристаллизовывая минералы. Так осадки поверхности снова соприкасаются с магмой глубин, и частица каждого вещества совершает много раз свой долгий путь в вечном движении" [2].

Таким чином, на думку В. І. Павлишина, мінералогії притаманні такі основні аспекти: теоретико-пізнавальний, мінералого-прикладний, екологічний, біомінералогічний, медичний, мистецький, вітамінералогічний.

Мінерали та їхні асоціації — це головний ресурс для розвитку цивілізації. Тому знання про них є невід'ємною частиною загальної культури людства.

З огляду на це студентам, молодим науковцям і фахівцям необхідно знати, як і чому саме так виглядають мінеральні індивіди чи агрегати

в конкретному регіоні, їхню форму, хімічний склад, внутрішню будову, природу забарвлення тощо, декоративні якості, генезис і парагенезис, ступінь і причини зміни, розподіл у регіоні, вплив на екологічний стан довкілля.

Навчальне видання складається з передмови, семи розділів та післямови. Авторам на високому професійному рівні вдалося розкрити головні віхи історії мінералогії в Україні, охарактеризувати мінералогічні школи, головні напрями регіонально-мінералогічних досліджень та сучасний стан мінералогії в Україні.

Цілком логічним є нарис геологічної будови та корисних копалин України, в якому авторами розкрито особливості геологічної будови та рудоносності, наведено короткі відомості про мінеральні ресурси.

Фундаментальна частина підручника починається з розділу, який присвячений мінералогічному районуванню території України. Оскільки територія України геологічно і мінералогічно складна, гетерогенна, то виникла потреба з'ясувати мінералогічну специфіку її окремих споріднених частин. Вперше в науковій та навчальній літературі автори вводять поняття "мінералогічна провінція", на засадах якого і зроблено це районування.

На високому професійному рівні розглянуто мінерали України. Зокрема, висвітлено загальну характеристику мінералогії України, подано класифікацію мінералів, наведено відомості про мінерали, що були відкриті в надрах України. Цєю преамбулою автори логічно підійшли до характеристики найважливіших і найпоширеніших мінералів, а саме: простих речовин, сульфідів, галюїдів, оксидів і гідроксидів, карбонатів, сульфатів, фосфатів, силікатів, органічних сполук.

Ґрунтовний аналіз мінералів України дозволив авторам виокремити нетрадиційні види мінеральної сировини (золоторудна, міднорудна, рідкіснометалева, кварцовожильна тощо) та окреслити перспективи створення в Україні нових гірничорудних галузей.

У завершальному розділі підручника висвітлено мінералогічні аспекти техногенезу та проблеми утилізації техногенної сировини в Україні. Внаслідок нераціонального, некомплексного розвитку мінерально-сировинного комплексу, незбалансованості його галузей, використання застарілих технологій тощо екологічна ситуація стрімко набуває кризових ознак. Це спонукає до необхідності проведення еколого-мінералогічних досліджень, спрямованих на пошуки шляхів і створення наукових засад мінімізації екологічної шкоди, завданої пошуковими, геолого-розвідувальними, видобувними, переробними роботами і споживанням мінеральної сировини.

Кожен з розділів підручника написаний на ви-

сокому професійному рівні, в доступній для сприйняття формі, прекрасно проілюстрований.

Завершується підручник чудовими кольоровими фотоілюстраціями, які відображають розмаїття мінералів мінералогічних провінцій України.

Підручник "Основи мінералогії України" — це перша фундаментальна праця в незалежній Україні, яка написана знаними фахівцями-мінералогами, викладачами провідних вищих навчальних закладів України, в якій узагальнено і систематизовано напрацьовані відомості і набуті знання з мінералогії нашої вітчизни, обґрунтовано важливість і необхідність мінералогічних досліджень, популяризується любов до мінералогії як науки.

Таким чином, підручник "Основи мінералогії України" є цікавим і корисним не тільки для студентів геологічного, гірничорудного, агрономічного та екологічного профілів у вищих навчальних закладах, а й для геологів-виробників, науковців, спеціалістів різноманітних галузей народного господарства, має важливе загальноосвітнє значення та буде корисним для аматорів і колекціонерів мінералів. Книга містить перелік усіх мінералів, виявлених у геологічних

утвореннях України станом на початок 2007 р., і тому може слугувати довідником.

Сподіваємося, що з часом у авторського колективу з'являться нові фундаментальні праці з мінералогії України, які доповнять та узагальнять існуючі знання і полегшать розуміння, вирішення наукових та практичних задач держави.

Хочеться привітати шановних О. І. Матковського, В. І. Павлишина та Є. М. Сливко зі знаменною для української геологічної спільноти подією — виданням підручника "Основи мінералогії України" та побажати їм міцного здоров'я, натхнення, успіхів та багато плідних творчих років на мінералогічній ниві.

1. *Матковський О. І., Павлишин В. І., Сливко Є. М.* Основи мінералогії України. — Львів: Вид. центр Львів. нац. ун.-ту ім. Івана Франка, 2009. — 856 с
2. *Ферсман А. Е.* Занимательная минералогия. — 2-е изд., доп. — Л.: Время, 1929. — 320 с.

Ін-т геол. наук НАН України,
Київ
E-mail: kms1964@ukr.net

Стаття надійшла
04. 06. 10